

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 17. фебруара 2016. године донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је Meysun Gharaibeh Simonović предала под насловом <i>Језик дијалога у арапском роману</i>. 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Др Дарко Танасковић, редовни професор, Оријентална филологија, 7. 04. 1988, Филолошки факултет Универзитета у Београду 2. Др Анђелка Митровић, редовни професор, Оријентална филологија, 22. 05. 2006, Филолошки факултет Универзитета у Београду 3. Др Ема Миљковић, редовни професор, Историја, 5. 12. 2013, Филозофски факултет Универзитета у Нишу
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Meysun, Abdel Hamid, Gharaibeh Simonović 2. Датум рођења, општина, република: 18. 03. 1979, Београд, Србија 3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 11. 02. 2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду, <i>Абдерахман Муниф и савремени арапски роман</i> 4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Арабистика
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<i>Језик дијалога у арапском роману</i>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Докторска дисертација <i>Језик дијалога у арапском роману</i> састоји се од Резимеа на српском и на енглеском језику, Садржаја и 375 страница основног, пагинираног текста. Основни текст дисертације чине Увод (1-28) и шест поглавља: Језичко устројство прозне арапске књижевности у класичном и посткласичном раздобљу (29-89), Обнова и развој арапског језика у прозној књижевности нахде (90-136), Писци прве генерације и језички идентитет египатске књижевности (137-185), Писци друге генерације и успон арапског национализма (186-233), Књижевна модерна треће генерације египатских писаца (233-281), Актуалне

језичке тенденције у прозним делима савремених египатских писаца (282-229). Поглавља су подељена на потпоглавља која ближе обрађују мање проблемске целине у вези са одабраном темом рада. Иза наведених поглавља следе **Закључак** (330-341), **Литература** (342-370), Биографија аутора (371), Изјава о ауторству (372), Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада (373) и Изјава о коришћењу (374-375).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Сложена социolingвистичка ситуација арапске говорне заједнице и њено неуједначено испољавање у прозној књижевности представља полазну тачку филолошког истраживања у раду *Језик дијалога у арапском роману*. У њему се кандидаткиња бави начином на који су постепено отклањане лингвистичке „преграде“ између званичне и народне књижевности арапског израза, указујући на различита теоријска усмерења и стваралачке примере прозних арапских писаца, а који су час успоравали час убрзавали дати процес. Временом су натолезени разноврсни стваралачки узор и модели, у којима су реалије језичке праксе арапске говорне заједнице имале различитог удела. Међутим, како је усађена конвенција и приврженост стандардном арапском језику ограничавала испољавање језичке стварности у наративи, извесна „револуција“ над језичким калупима најпре је одражена у дијалогу прозног дела, због чега је у наслову рада тежиште на овој равни приповедања. Увидом у језичко устројство прозног дела, а посебно у дијалошку борбу за равноправно укључивање надређеног и непризнатих кодова арапског језика у писаном тексту, кандидаткиња настоји да појасни узроке и последице одсуства сазвучја између званичне глтополитике, језика књижевности и језичке стварности на арапском говорном подручју.

У **Уводу** се најпре указује на улогу књижевног текста у очувању званичне језичке политике неке заједнице. У том смислу кандидаткиња истиче да је природа језика одувек у динамичном раскораку с утврђеном језичком нормом, „па се отуд релација језика и књижевности у писаним текстовим може тумачити из две перспективе: прва, језик као књижевни циљ, и друга, језик као средство у књижевности“ (1). Уважавање двају типа књижевности, *званичне* и *народне*, није било сразмерно у арапском свету, „што је последица и одраз једне комплексне социolingвистичке стварности, евидентне и у актуалном времену“ (2). Након сажетог описа језичке ситуације на арапском говорном подручју у модерно доба (2-5), докторанд укратко предочава језичка усмерења код књижевника који су кроз свој стваралачки опус, попраћен теоријским промишљањем, представили различите, а каткад и сасвим опречне моделе језичког устројства књижевног дела (5-7). Наиме, у неговању израза на нормираном арапском језику у књижевној прози, или пак степену уважавања нестандартних арапских кодова у њеном саставу читава се вишевековни лингвистички раскорак, који чак ни уз развој модерних арапских нација, супротно очекивањима, није разрешен у корист „народног језика“. Пошто најживописнија прозна сведочанства о трагању за „прикладним“ језиком књижевности налазимо у делима написаним на територији Египта, од посткласичног периода па надаље, кандидаткиња наглашава да се у раду у највећој мери ослањала на грађу из корпуса прозних књижевних текстова египатских писаца, наводећи разлоге који оправдавају предметно сужавање њеног истраживања (9-10). Додатни извор грађе представљају и нека од кључних дела из класичног арапског наслеђа, затим поједина дела сиро-либанских аутора из периода арапског препорода у 19. веку – *нахде*, али и омањи број модерних романа из осталих држава арапског света. Уз навођење критеријума у селекцији прозних дела, укратко је дат и осврт на литературу у којој је директно или индиректно обрађено питање језичког устројства у арапској књижевности (10-11).

У **Уводу** је прикључен поднаслов **Појмовно-терминолошки приступ арапском језику и његовој књижевности** у оквиру којег се указује на појмовну и терминолошку разноврсност речи које сачињавају наслов студије *Језик дијалога у арапском роману*. Међу датим речима су семантички најслојевитије оне које су у вези с „арапским језиком“ (12-23), чијим је навођењем дограђена слика о општој лингвистичкој анамени у арапском језику, па се „кроз 'дежурне' називе арапског језика читава и идеолошка, политичка и културолошка позиција онога који се њима користи, али и динамика промене статуса арапских језичких кодова, унутар и ван књижевности“ (23). У оквиру истог поднаслоа, кандидаткиња се укратко задржава и на термине у вези с предметом проучавања: књижевности у ширем смислу и романа у ужем (23-26).

На самом крају **Увода** дате су потребне техничке напомене у вези са транскрипцијом речи, имена и текста, при чему су транскрипцијски симболи стандардног арапског језика допуњени симболима за фонетску реализацију појединих арапских гласова, неопходних за пренос текста на неком од нестандартних арапских идиома (27-28).

Прво поглавље, насловљено **Језичко устројство прозне арапске књижевности у класичном и посткласичном раздобљу**, представља врсту „подлоге“ за питање језика у књижевности арапског израза, с обзиром на то да предмет истраживања овог рада, језик дијалога у арапском роману, „питање наизглед сужено на свега један век и коју деценију више, није лишен традиције, старе колико и сведочанства о арапском језику и његовој књижевности“ (29). Стога се кроз дато поглавље прати развој језичких еталона у различитим

приповедачким формама у класичном раздобљу, на коју се у нешто другачијем језичком руху надовезују индивидуална и колективна књижевна остварења из посткласичног периода, дакле од интерпретације преисламске књижевности, па до књижевних текстова из 18. века. У том смислу су најпре размотрени књижевни састави који су накнадно забележени и приписани преисламском периоду, с тенденцијом корективног глечања језичког устројства према „вечној“ референци стандардног арапског језика – *Курану* (30-43). Надаље кандидаткиња указује на начин одржавања узорности писаног текста која није пољуљана чак ни када се „арабљанским“ приповедачима средином 8. века придружују неарпски писци, чија су језичка уновљења евидентна само на лексичком плану (44-51). Идеал о језичкој беспрекорности у вербалној реализацији почео је ипак да бледи већ током златне епохе, односно крајем 8. и током 9. века, али је еволуција језика писаног текста и надаље била прикочена жељом за очувањем „изабраног“ посредника божије речи – стандардног арапског кода. Тако су се књижевни састави, и прозни и поетски, све до 12. века могли одељивати на језички приступачније и китњасте, без упечатљивих трагова социолингвистичке слојевитости, што је илустровано бројним теоријским и стваралачким примерима (51-68). Кандидаткиња, затим, указује на промене које су се у наредној етапи десиле на културном пољу, нарочито од почетка 16. века, када је очевидно опадање престижа арапског језика, али и инвентивности у званичној књижевности (69-72), констатујући да је „језичка располућеност наставила да усмерава књижевност у два опречна правца, ка репетитивном елитном маниризму и ка усменој пучкој књижевности“, док се на међи ових путева „све јасније уобличавала прелазна књижевност“ (70). Докторанд се, затим, задржава на прелазној, односно популарној књижевности навођењем интересантних примера, ауторских и колективно претвараних кроз време, који сведоче о све осетлијем упливу народног језика у бележену арапску књижевност (72-87). Ипак, како се у закључку овог поглавља наводи, „народском“ корпусу посткласичног књижевног наслеђа, у чијем је језичком устројству укључено мноштво нестандартних елемената, оспорена је „позиција узорног представника званичне арапске културе, па се радије узима као одраз ниског пишевог образовања или декадентног стања уопште“ (88). Шире гледано, сачувани књижевни споменици арапског израза из премодерне епохе показали су да је „више попустљивости у бележењу језичке слојевитости присутно у дијалогу прозних дела, пре него у њиховој нарави, и у посткласичној, пре него у класичној књижевности“ (88).

У другом поглављу, под насловом **Обнова и развој арапског језика у прозној књижевности нахде**, пажња је усмерена на развој језика писаног текста у периоду арапског „буђења“ у другој половини 19. века, када се већина интелектуалних представника залагала за рехабилитацију стандардног арапског језика. Ово усмерење кандидаткиња илуструје неколиким кључним прозним делима – романима-мостовима – у којима се аутори са Леванта и из Египта, попут Насифа ал-Јазизија, Ахмеда Фариса ал-Шидјака и Рифае Рафија ал-Тахтавија, посвећују трагању за модерним казивањем на темељима наслеђене арапске словесности (92-103). Паралелно с оживљавањем стандардног арапског језика и класичних књижевних форми, развијали су се и нови прозни жанрови по угледу на западне, којима је нешто једноставнијим, а повремено и слојевитијим језичким устројством приступило неколико аутора, међу којима је издвојен учинак Халила ал-Хурија и Бутруса ал-Бустанија (98-101, 103-105). Учесталије попуштање пред стандардном језичком беспрекорношћу пронашло је свој пут најпре у драмским комадима појединих арапских аутора, али и у комичним народним умотворинама кроз различите књижевне форме, отворене ка изразима и конструкцијама из народних варијетета, што је кандидаткиња показала навођењем неколико илустративних примера (106-110). Употреба разумљивог језика с примесама елемената из народних арапских варијетета „имала је за последицу да се крајем 19. и почетком 20. века народни говор легитимно 'одомаћи' у књижевним дијалозима, иако се то на први поглед косило с тада актуалном струјом чишћења језика“ (110). Међутим, сами арапски писци нису отворено ширили уверење о нужности озваничавања језика народа, већ је на промену глотополитичког програма, и то у Египту, настојао да утиче један број оријенталиста, који су иницирали дебате на тему подобности стандардног арапског језика за савремене потребе људи, на шта је сажето указано на неколико страница рада (111-115). Ово позивање на употребу народног језика, упркос негодовању већег дела интелектуалне арапске елите, унело је „промене у приступу савременим лингвистичким питањима и њиховом промишљању“, премда практично и даље неосетно у језику књижевног текста, који су домаћи интелектуалци наставили да пишу углавном с служећи стандардним арапским језиком, што је каткад представљало врсту отпора колонијалном „раштивању“ везе међу самим Арапима, а затим и међу муслиманима. Отварање граница ка нестандартним арапским варијететима у дужим приповедачким формама одиграло се тек почетком 20. века, и то у социјалном роману. У њему се аутор бави положајем нижег слоја становника у својој домовини, прилагођавајући текст дијалога језичкој компетенцији јунака, што је показано на језичком устројству првих романа Махмуда Тахира Хакија и Мухамеда Хусеина Хејкала (123-130). Но, како је приврженост наслеђеној, класичној арапској традицији и даље истрајавала, своју побуну против „мумифицирања“ језика и књижевности одлучно су у првим деценијама 20. века исказали и писци Махцера – сиро-либански емигранти у Северној Америци, чијој је књижевно-језичкој и пракси посвећено последње потпоглавље – **Привидна револуција у језику код писаца Махцера** (131-135).

Укупни продукт ове етапе, закључује кандидаткиња, јесте релативно брзо стапање елитне и популарне арапске књижевности, а затим и иновирање „званичних“ књижевних образаца, што је условило „отварање питања о језичком устројству у новој арапској књижевности, уз коју су писци нахде ревидирали став о начину исказивања своје литерарности“ (135-136).

У даљим поглављима, од другог до шестог, кандидаткиња сужава пажњу на модерне прозне форме, а посебно на роман, чије су развојне етапе разлучене кроз неколико генерација египатских писаца, уједно водећих представника питања о језичком устројству књижевног дијалога. Сходно томе, треће поглавље, под насловом **Писци прве генерације и језички идентитет египатске књижевности**, посвећено је представницима књижевног реализма у Египту и класицима модерне арапске књижевности, чије је књижевно, али и културно деловање уопште обележило прве деценије 20. века. Ово поглавље развија се у духу борбе „старог“ и „новог“ у арапском језику и његовој књижевности, што је илустровано опречним теоријским промишљањима прозападно оријентисаног Селаме Мусе и панисламског активисте Мустафе Садика ал-Рафиија (138-142), затим свесним стваралачким подухватима „египтизације“ књижевности код Мухамеда Тејмура и Исе Убејда (143-146), али и примерима спонтаног приклањања језику народа у шаљивим књижевним текстовима у првим деценијама 20. века (147-150). Но, с обзиром на то да су остали писци ове етапе различито поимали улогу језика у књижевном реализму, кандидаткиња приступа анализи односа теоријског промишљања и стваралачког учинка најзначајнијих представника *прве генерације*. Међу њима проналази литерарне заступнике стандардног арапског језика, попут Тахе Хусеина, Ибрахима ал-Мазинија и Абаса Махмуда ал-Акада (151-159), лингвистички колебљиве књижевне представнике, као што је то био Махмуд Тејмур (159-166), и језички либералне представнике, изражено у случају Теуфика ал-Хакима (166-178), а донекле и код Јахја Хакија (178-181). Докторанд закључује да су писци прве генерације слободније посезали за једним или више нивоа арапског језика, али да се њихов слојевити избор, уколико га је било, односио само на језик дијалога у књижевној прози, док су се у нарацији, уз незнатне изузетке, држали устаљене конвенције да је треба писати на стандардном арапском језику (184). Језичка одступања од стандардног арапског кода у устројству дијалога прозног дела, додаје кандидаткиња (184), „била су подложна оштрој критици и у овој етапи, као и у време нахде“, али се таква дела „нису изузимала из рангирања на листи званичне и 'озбиљне' књижевности, тако да њихова неконвенционална језичка структура није нужно била дисквалификујућа карактеристика“ (184). Толеранција према слојевитости језичког устројства у књижевном делу ипак је била квантитативно ограничена, и није довела до „национализације“ арапског језика у Египту. Како се у завршном делу трећег поглавља образлаже, узрок томе лежи у оснивању језичке академије у Каиру 1932. године, у оквиру које је већина представника прве генерације била укључена у развој глотополитичког програма своје домовине, што је подразумевало неговање и ревитализацију стандардног арапског језика. У том подухвату незнатно суделују остали писци арапског Машрика и Магреба, како је то показано у потпоглављу **Језик романа у арапском свету у међуратном периоду** (181-184).

У четвртном поглављу **Писци друге генерације и успон арапског национализма** кандидаткиња се бави утицајем панараспке идеологије од четрдесетих до шездесетих година 20. века на приступ књижевним и језичким питањима. Парадоксално, „јединствене и уједињујуће“ нити модерног арапског савеза, међу којима су заједнички језик и књижевност, нису усмеравале пишчево опредељење за језичко устројство књижевног дела, нити његова промишљања на дато питање. Ова књижевно-језичка самосвојност илустрована је апелима Адела Камела за напуштање пређашње везаности за занатску оптерећеност у књижевности и предлозима Аниса Фурејхе о уважавању језичке стварности (191-194). Штавише, језичку слободу у дијалогу прозног дела испољили су готово сви писци друге генерације у некој од етапа свог стваралаштва, као што су то на почетку књижевне каријере учинили Јусуф ал-Сибаци и Ихсан Абделкудус (203-210), у њеној каснијој фази Мухамед Абделхалим Абделах (201-203), а нешто учесталије и доследније писци соцреализма, Абдерахман ал-Шаркави и Јусуф Идрис (210-215). Језички непоколебљиви Негиб Махфуз представљен је као изузетак у том смислу (194-201), сходно томе да је теорисјки и практично био привржен стандардном арапском језику, док је његов допринос одржању овог кода немерљив у односу на супротна настојања појединих књижевних представника тог времена. Наиме, у оквиру потпоглавља **Дантеовски преврат у покушају** (216-229) указује се на неколицину заборављених заговорника „египатског језика“ у књижевности и изван дијалога, међу којима се посебно истичу Луис Авад, Мустафа Мушарафа и Осман Сабри, уз напомену да се Мушарафи „не може приписати отворено програмско настојање да се нестандардни језик призна у књижевности“, иако је оставио роман у целости написан на египатском дијалекту, док су Луис Авад и Осман Сабри освешћено уложили транспарентног труда не би ли подстакли „конкретне језичке реформе у Египту, и то у правцу признавања језика његовог народа“ (228). О понеким дилемама у вези с језичким устројством у књижевном делу код писаца осталих арапских земаља говори се у потпоглављу **Језик романа у арапском свету средином 20. века** (229-230), уз осврт на одвијање праве „језичке драме“ у земљама Магреба, „које су након завршетка француске

окупације пролазиле кроз процес поновне и не тако успешне арабизације“ (230).

У наредном, петом поглављу разматра се књижевно-језички дискурс треће генерације египатских писаца након шездесетих година 20. века, што је и најављено његовим насловом - **Књижевна модерна треће генерације египатских писаца**. Након што је дала осврт на стваралачки и језички контекст нове генерације писаца, односно на особености њихове књижевне модерне (233-237), кандидаткиња се осврће на језичко устројство у романима најзначајнијих весника треће генерације писаца, међу којима су Суналах Ибрахим (238-246) и Едвар ал-Харат (246-250). На теоријском и стваралачком учинку поменутих аутора показано је да су се у односу према језику књижевности враћали универзалном језичком коду, иако би се и у овој етапи – у тренутку замирања панарапске идеологије – очекивало национално па и језичко отуђење у свакој арапској земљи. Међутим, за већину египатских и осталих арапских писаца, нестандартно језичко устројство представља изузетак од правила, што докторанд закључује на основу романсијерског опуса Гемала ал-Гитанија, Бахе Тахера, Ридве Ашур и Ибрахима Абделмецида – писаца који су се „најудобније“ осећали у стандардном језичком окружењу, иако нису презали да се на моменте послуже и слојевитијим устројствима у дијалозима романа (250-261). Интензивније смењивање арапских језичких нивоа у дијалозима прозних дела ипак није изгубило своје представнике ни у овој етапи, што је илустровано језичким устројствима у прозним делима Хејрија Шелебија, Мухамеда ал-Бисатија и Ибрахима Аслана (261-267), док је посебно потпоглавље посвећено Јусуфу ал-Каиду (267-274), чији се романи могу сматрати „најзначајнијим лингвистичким сведочанством ове етапе, с обзиром на то да је књижевне преокупације исказао врло динамичним, па и 'смелијим' језичким устројствима“ (268). Египатски прозаисти, који су након шездесетих година 20. века пролазили кроз релативно мирујућу језичку етапу, али бурну у формалном и тематском смислу, стичу књижевне конкуренте међу писцима из осталих арапских земаља, о чијем се књижевно-језичком дискурсу укратко говори у оквиру потпоглавља **Језик романа Машрика и Магреба у последњој трећини 20. века** (274-277). Како се закључује на крају петог поглавља, укупна језичка пракса арапских књижевника ове етапе показала је да је опредељивање за неки језички модел у делу „зависило од теме о којој аутор говори, па је у складу с постојећом конвенцијом, иако не нужно, стандардна варијанта пратила 'опште' (арапске) теме, исказивање неке идеје или досезање патоса“, док су комбиновани нивои и нестандартни варијетети углавном били „сведени на дијалашке делове, и то најчешће у делима чији су аутори црпили инспирацију са друштвених маргина своје домовине, руралних и урбаних,“ у чему степен формалности или језичка компетенција јунака нису били од примарног значаја (280-281). У завршном разматрању овог поглавља, кандидаткиња сумира разлике књижевно-језичког усмерења између треће и претходних двеју генерација египатских писаца, међу којима се посебно истиче напуштање искључивих опредељења за неко језичко устројство у књижевном делу, али и одсуство потребе за оправдањем језичких избора којима се писци приклањају. То се односи и на прозаисте из осталих држава арапског света, „изузев лингвистички свеже пробуђених писаца Магреба, који по први пут помно осматрају и сумирају језичку стварност која их окружује, често с негативним погледом у своје 'сиромаштво обиља'“ (281).

У оквиру шестог поглавља, насловљеног **Актуалне језичке тенденције у прозним делима савремених египатских писаца**, кандидаткиња настоји да обухвати „савремени језик арапске књижевности“, и даље примарно усредсређена на романсијерску продукцију у Египту. Првим потпоглављем **Поетика савремених писаца Египта** (282-287) дато је поређење двеју наизглед одељених поетика, писаца треће генерације и савремених писаца, уз напомену да је „набрајање неколицине аутора као представника актуалне прозне књижевности у Египту незахвалан, али и немогућ задатак,“ пошто је реч о „дневно променљивом стању“ (285). Стога се у селекцији представника савремених писаца кандидаткиња ослања на уже листе релевантних књижевних награда за роман у арапском свету, или пак на популарности књижевног дела, о којој сведочи број обновљених издања код угледних издавачких кућа. На плану језика књижевности, у оквиру следећег потпоглавља **Статус универзалног кода у књижевној прози** (287-298) докторанд констатује да је „језичка исправност и даље присутна, али није директна последица жеље писаца да очувају 'језик Курана', већ је код већине у питању вишевековна инерција у односу на постојећу језичку и књижевну праксу,“ али и свест о проходности дела на универзалном коду широм арапског света (288). Поред неколико књижевних примера у којима је поменута пракса евидентна, занимљивост овог потпоглавља представљају романсијерски текстови младог прозаисте Мухамеда Сидика, у којима је укључено и дијалашко промишљање о неповољном статусу стандардног арапског језика у Египту, чиме је уједно дата и његова позиција у осталим арапским земљама (292-294). О промени статуса нестандартних идиома у арапском језичком континууму говори се у наредном потпоглављу, под насловом **Проходност „египатског језика“ у савременој прози** (298-311), у оквиру којег кандидаткиња констатује да све већи број прозних писаца и књижевних критичара прихвата, па чак и захтева дословно уважавање језичке реалности и у свету фикције, док је „бреме“ разрешавања диглосије или мултиглосије на арапском говорном подручју „скинуто с листе одговорности књижевних делатника, који си од почетка писане књижевности на арапском језику били преокупирани овим питањем“ (298-299). Међутим,

наклоњеност нестандартном варијетету у књижевном изразу код савремених египатских писаца није само „одлука која се тиче њиховог поетичког дискурса, жеље за мимезисом или издвајања египатског идентитета“, већ је и „последница језичке атмосфере и практичне глотополитике унутар Египта“ (299). Стога кандидаткиња описује ванкњижевне околности које су допринеле умножавању писаних текстова на „египатском језику“ (299-305), што се односи и на прозну књижевност, у којој је присуство нестандартног варијетета постало приметније и у нарацији, а не само у дијалогу, што је илустровано неколиким књижевним примерима (305-309), чија је популарност показатељ признавања књижевности на „египатском језику“, али и чињенице да она квантитативно нараста. Датим примерима прикључени су и узорци писаног текста из врло популарне „прозне хронике“ египатског друштва (309-316), чији се аутори често осврћу на место стандардног арапског језика у Египту, а уз то и образлажу своју одлуку да пишу „живим“ језиком. У питању су збирке египатских сатиричара, чији „контемплативни хумористички текстови све јасније формирају читалачко тело у Египту“ (310). Ови текстови уједно сведоче о новим језичким моделима који с улица прелазе у писани израз, о чему се говори у наредном потпоглављу, под насловом **Одраз „новог језика“ у писаним текстовима у Египту** (311-321). У његовом се оквиру кандидаткиња бави узроцима и последицама све учесталијег прекључивања с арапских идиома на неки страни језик у свакодневној комуникацији, а чији се наговештај почиње читавати и у књижевној прози, што је илустровано романијерским делима из незаокруженог опуса савремених египатских писаца, као што су Ахмед Мурад и Халид ал-Хамиси. На крају овог поглавља налази се и поднаслов **Савремени роман арапског израза у осталим земљама арапског света** (321-328), у оквиру којег су дате цртице језичког устројства романа код осталих савремених писаца Машрика и Магреба.

Библиографија садржи 477 јединица и подељена је на **Изворе** у које је укључено 202 јединице – већином прозних књижевних дела на арапском језику (342-352), и на **Литературу** у коју је укључено 275 јединица – књига и чланака на арапском, енглеском и српском језику (352-370)

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. „Романијерско дело Абдерахмана Мунифа“ / *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 61, II, 2013, 411-430.
2. „Поетика романа Абдерахмана Мунифа“ / *Анали Филолошког Факултета*, 24, II, 2013, 203-241.
3. „99 imena arapskog jezika: brojnost i slojevitost naporednih odrednica i epiteta arapskog jezika“ / *Научни скуп „Језик, књижевност, значење“*, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2015, прихваћен за штампу.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У **Закључку** су сумирани резултати до којих је кандидаткиња дошла анализом књижевно-језичке праксе прозних арапских писаца, од класичног до савременог доба. Одабраним књижевним примерима поткрепљена је тврдња да су прозаисти арапског израза, посебно класичног доба и у време нахде, по инерцији следили конвенцију писања приповедачког дела на стандардном арапском језику, уверени да је њихов језички избор предуслов за заузимање места у оквиру „репрезентативне“, „званичне“ арапске књижевности. Уз то је „одсуство подршке интелектуалне јавности дуго обесхрабривало писце да иступају у име усвајања језика народа за језик књижевности“ (335), иако се у том „искушењу“ периодично нашао велики број прозаиста, док је програмски иступила само неколицина модерних књижевника. Сходно томе да се исказивање слободе у језичком одређивању у највећој мери односило на језик дијалога, пишчево одступање од устаљене, вишевековне књижевно-језичке конвенције „није суштински угрозило позицију стандардног идиома као средства књижевног израза“ (337). Међутим, последњих деценија, све већи број писаних текстова сведочи о померању хијерархије нивоа арапског језичког континуума из лежишта, како на књижевном тако и на ванкњижевном плану, али и о све извеснијем обликовању нових арапско-енглеских (арабиш) пицина, о чијим се узроцима и последицама говори у завршним разматрањима **Закључка** (338-340). Имајући у виду ширење инвентара „легитимних“ књижевно-језичких средстава у Египту, докторанд указује на могуће сценарије језичке политике у појединим земљама арапског света и на њихов одраз на језичко устројство у будућим књижевним делима (337-340). Један од таквих сценарија, конкретно у Египту, подразумева да би, „уз задржавање речитог арапског у статусу званичног језика, озваничавање каирског вернакулара био логичан епилог, који би за коју деценију могао поделити египатску књижевну позорницу на писце који пишу 'страним' језицима, у које ће на неки начин спадати и стандардни арапски језик, и на оне који се у свом изразу служе народним језиком“ (340). На самом крају **Закључка** (340-341) назначени су могући правци будућих филолошких истраживања у правцу свеобухватнијих, „контекстуалних“ лигвистичких проучавања, и то кроз текстуалне (лексичке, граматичке и правописне) анализе језички слојевитих књижевних састава на арапском језику, које би, затим, ваљало упоредити и допунити анализама језичке реализације и у другим сферама, посебно у сфери образовања и медија.

Кликните да бисте почели унос текста.	
VIII	ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.	
Сложеност и слојевитост теме којој је ова докторска дисертација посвећена, као и њен изразито интердисциплинарни карактер, уз текстуалну обимност аналитички обрађене књижевне грађе, као и научне и есејистичке литературе о предмету, наметали су велике захтеве у погледу изналажења истовремено обухватног, јасно акрикулисаног и прегледно структурисаног начина приказа и тумачења резултата истраживања. Захваљујући стабилно и реалистички постављеним хипотезама с којима је приступила истраживању, као и логичкој дисциплини у држању под контролом стожерне линије развијања поступка њиховог проверавања и потврђивања, кандидаткиња је у пуној мери успела да значајне увиде до којих је дошла, а о којима прегнантно извештава у <i>Закључку</i>, предочи методолошки узорно и кохерентно, а епистемолошки продуктивно и подстицајно. У том погледу, докторска радња Meysun Gharaibeh Simonović, као најцеловитији досадашњи научни захват у проблематику диглосијалне димензије савремене арапске књижевности, биће незабавно полазиште и поуздан водич за широк спектар будућих истраживачких подухвата у области књижевне арабистике.	
X	ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже: Комисија једногласно веома позитивно оцењује докторску дисертацију Meysun Gharaibeh Simonović <i>Језик дијалога у арапском роману</i>, као самосталан, зрео и значајан допринос науци, и предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да овај <i>Извештај</i> усвоји и, по окончаној процедури, кандидата позове на усмену одбрану.	

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Дарко Танасковић, редовни професор, ментор
2. Др Анђелка Митровић, редовни професор
3. Др Ема Миљковић, редовни професор